

que en gàllic va existir aquest verb, o el corresponent substantiu *TRÁOKO- etc., amb el sentit de 'foradar', 'forat', i amb una etimologia més o menys diferent; i com sigui que en realitat consta com a paleo-britònic *treorgam* 'jo forado', al costat dels britònics *trub*, *truch*, 'tall', i tots dos tenen raonable o segura explicació indoeuropea, és versemblant que de la coincidència de TREORG- 'foradar' i TRUKS- 'fer una incisió' vagi resultar un gàllic *TRAOK(ARE) 'foradar': d'aquí *TRAOKARE ha de venir el *traucar* romànic, i del substantiu *TRÁOKO- el nostre *trau*. □ 1.ª doc.: *trauc*, c. 1200; *traucar*, sovint a tot el S. XIII.

«Qui ben tanca sa casa o son castel e-i laxa un *trauc*, on entran los laires e rauben lo castel e la maisó ---», *Hom.*, 5r9 (*EntreDL*; = Molho, 205.39; MiretS., 40).¹⁵ En cat. antic es troba bastant el subst. i no sols en fonts rosselloneses o cerdanes: «pusquen penre de l'aygua del rech --- per un *trauch* que sia de mesura en redon de un tornès d'argent ---», Puigcerdà a. 1318 (*RLR xxxii*, 150); «éls feren un *trauc* en una roca»²⁰ (trad. «foramen in saxo durissimo», 643.35), «Si --- totz los *traucs* del meu cors resonaven, així que g'assen humana vou ---» (cf. nota 68 allí), *VidesR*, 210v2, 53r1. El dicc. de rims de JMarc, el dona junt amb el verb (Ind. 1 o Subj. 1 i 3), i distingint-los:²⁵ «*trauch*: per *traucar*; per lo forat» 1965-6). «No sia deguna persona que gos fer forats ni *trauchs*, en los murs de la vila». «Met-se l'aigua dins mi, entràn dins mos *trauchs* oberts --- y forçadament s'en parteix», resposta: «la sponja, qui és tova, y no pesa ab los forats uberts», ross. S. xvi (més text s. v. *tou*, *RLR xi*, 7).

Des d'antic es nota en català la tendència a especialitzar-lo per a forats petits (els d'una sèquia, d'una esponja, d'una paret, menys considerables, és clar que les mesures abraçades per l'oc. *trauc* i el fr. *trou*: un *trou* dans la ligne de combat, le Trou de Belfort etc.); accentuant-se amb el temps aquesta tendència, i essent *forat* cada cop més aplicat en català (han tingut èxit després àdhuc els diminutius *foradet*, *foradic*), el mot ha cedit molt en la lluita lexical entre sinònims; i, almenys en comparació amb l'oc. i el fr., escau qualificar-lo de mot decadent. Si deixem de banda el domini ross., avui és sobretot conegut en el sentit de 'forat per a botó'.

En l'accepció de 'botonera' ja el registra Onofre Pou «*traucs* o botoneres: ocellus, foramen» (*ThPu.*, 1575, 308); i avui en aquest sentit és encara general a tot el domini: cat. central, ross., val.: «*tràn*: ojal, la abertura prolongada que en la ropa se haze, para que entre y prenda el botón; *trabuéra*: ojatera, la muger que haze --- ojales», *CRos* (1764, 233); mall. (ex. de *La Ignorància*, *AlcM*), eiv. («*trau*: ojal», *PzCabr.*), alguerès «*trau* ojal» (Kuen, *AORBB vii*, 83); «El senyor, que ha sopat a casa d'uns amics, porta una flor al *trau*, i fuma un 'carunbo'», Carner (*Les Bonhomies*, O. C., 1015b25). La locució a punt de *traus* 'enllestit' deu venir de les cosidores i modistes, que ja han deixat, bo i llesta, una peça, a punt de completar-la fent-hi els *traus*: «Ja són les vuit: enllestim, que si torna la mestressa / de comprar, i a punt de *traus* / no ho troba»⁶⁰

tot, estic fresca: / tindrem fandango de Cadis» (FRenart, *Casa de Dispeses*, v. 3).

Tanmateix no en manquen testimonis deçà de les Alberes, en alguns altres sentits. I no sols en autors amb lèxic del NE. (en els quals potser és un poc més freqüent): «a la porta ens van posar un altre sentinella, que ens mirava pel *trau* amb repugnància», «el passos de l'artiller cepat que 's passejava a prop del *trau* de la porta», Coromines (*Presons Imag.* xi, 52 = O. C., 878a47, 878b9, encara 878b47); «mirà pel *trau* que quedava entre 'ls dos hòmes ---», *VCatalà (Solitud)*, 9.5f.); «al·loc per a posar el suro» cap a les Gavarres (*BC xiii*, 153). Perquè també es diu bastant a Bna. «d'una ganivetada li va obrir un *trau* que hi cabia més cotó que el que teníem» [c. 1918], «el *trau* de l'escala era més fosc...» etc.; un gitano amenaça el seu contradictor: «t'obro un *trauet* des de la punta de la visera fins que l'eina toqui a terra», *EmVilanova* (O. C. ii, 129).

«Als puigs obren sepulcre los plans que s'esbaldellan / --- / lo minhocao enorme que jeya en ses entranyes, / en amples *traus* al veure-les obrir, ab gran furor / ne surt, per entre runes de pobles y montanyes / ---», *Atl. viii*, 5b (afegit de 1878); «—Va, va! que tu ets més criatura que ells! —cridà la veu de Joan ---: es van girar tots i el van veure fins a mig cos, emergint del *trau* de l'escala» en el tarragonès Puig i Ferrater (*Cercle Màgic*, 291); «la cuina, --- el *trau* de l'escala que donava a baix, enrondat de la gàbia de llatés ---», *VCatalà (Ombrívoles)*, 29); «amb les campanes enormes en els *traus* dels foscos finestrals» en el lleidatà Joan Santamaria (*Narracions extraordin.*, 14); els pastors de llana de Manacor «fan an els animals morts un *trau* a una garra (*gérā*) --- i se posen bufar-hi» (*BDLC vii*, 188); per al *trau del rel·lotge* en doc. d'allí mateix, a. 1691, V. text en PENYA.

Fora del ross. ha quedat, doncs, *trau* sense la -c pertot, i fora del Ross. no hi ha dubte que el seu ús ha quedat bastant reduït: a l'acc. 'botonera' i poc més.

Una cosa i altra m'havien fet creure que podia ser un manlleu de l'occità (en un article juvenil, *BDC xix*, 38), pensant sobretot que l'equació fonètica *pauc/poc, auca/oca, mauca/moca*, faria esperar *tròc*, en català. Aviat vaig veure, però, que calia retirar-ho, en adonar-me que el verb *traucar* havia estat, en cat., d'ús antic freqüentíssim; encara que aquest sí que està ben antiquat en la llengua comuna.

Entre molts que podríem citar: «Si alcú gitarà a home lança --- esmen lo mal que li farà ---; e si ab man armada lo requer e no-l nafra, mas que solament li *trauca* l'escut o les vestidures, o-l fa caer --- exament sia esmenat per miça nafra», *Usatges* (§ 50, el sentit 'foradar' és obvi, mal entès i mal grafat en *NCl.*, pp. 82.13 i 36). «Sí que-l feriren de les llançes e li *traucaren* tot l'escut, mas no li feren negun dan»; «féu fer un vall engir de la ciutat, ample e pregon, ab mur de terra que-y féu fer, riba del vall, tot *traucat* de ballestarias», *Desclot* (§§ 72, 157; *NCl.* iii, 31.25; v, 59.3).